

І. А. Зязюн – вчений, педагог, особистість

[Олександр Романовський, Олександр Пономарьов]

#9-10 от 22.05.2018

У березні цього року міг би відсвяткувати свій вісімдесятирічний ювілей видатний український вчений-педагог і філософ, доктор філософських наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук Іван Андрійович Зязюн. На жаль, йому не судилося дожити до цієї дати, бо чотири роки тому він передчасно пішов з життя.

Для нашого університету він був добрим другом і близькою людиною, з особливою теплотою ставився до нього і його колективу. Іван Андрійович завжди цінував можливість поспілкуватися не тільки з керівництвом, а й із викладачами та студентами. Тому далеко не випадково його ім'я носить кафедра педагогіки і психології управління соціальними системами нашого університету, яка була організована за його безпосереднього сприяння. Щорічно в університеті проводиться Міжнародна наукова конференція «Ідеї академіка І. А. Зязюна в працях його учнів і послідовників».

Іван Андрійович високо цінував кадровий склад нашого університету і його знані далеко за межами України наукові здобутки. Він з великим задоволенням приїздив до Харкова і Алушти на конференції, які організовувалися в ХПІ. До речі, саме за його пропозицією алуштинські конференції отримали виразну й точну назву «Кримські педагогічні читання». Яскрава ораторська майстерність вченого проявлялася у виступах на цих конференціях з надзвичайно цікавими і змістовними доповідями, які викликали не тільки інтерес та увагу слухачів, а й їхнє щире захоплення.

Помітна постать на небосхилі вітчизняної педагогічної науки, І. А. Зязюн народився в селі Пашківка Ніжинського району Чернігівської області в родині простих колгоспників. Він рано пізнав життя і трудову діяльність: по закінченні середньої школи працював у колгоспі, був завідувачем сільського клубу. У складі молодіжного загону поїхав на будівництво шахт Донбасу. Закінчивши гірничопромислове училище в м. Свердловськ Луганської області, був

залишений у цьому училищі на посаді вихователя, потім заступника директора з культурно-масової роботи. Очевидно, вже тоді керівництво помітило схильність юнака до діяльності у сфері культури і педагогіки, яка стане його доленосною справою протягом всього життя. Яскрава особистість і талановита людина, Іван Андрійович розумів, що середньої освіти недостатньо і в 1959 році став студентом філософського факультету Київського університету імені Т. Г. Шевченка. По його закінченні став аспірантом цього провідного закладу освіти України. За призначенням він працював викладачем кафедри філософії Дніпропетровського сільськогосподарського інституту. Повернувшись до Києва, створив у Національному театрі опери та балету імені Тараса Шевченка соціологічну лабораторію, а на кафедрі філософії Київського інституту театрального мистецтва імені І. К. Карпенка-Карого розпочав перші дослідження з педагогічної майстерності.

Однак його талант педагога, вченого та організатора найяскравіше всього проявився в Полтавському державному педагогічному інституті імені В. Г. Короленка, якому на посаді ректора він віддав 15 років свого життя. Саме тут він не просто активно вів свої творчі пошуки, а й наполегливо втілював їх результати в педагогічну практику. Інноваційний характер його мислення, принциповість і розвинені вольові якості сприяли утвердженню й розвитку принципово нових, нетрадиційних підходів до організації педагогічної освіти. Надзвичайна вимогливість І. А. Зязюна до себе допомогла йому запалити енергією педагогічний колектив інституту, зорієнтувати його на плекання справжніх педагогічних талантів. Інститут провів унікальний експеримент з формування педагогічної майстерності вчителя, був підготовлений і виданий підручник «Основи педагогічної майстерності». Успіх експерименту сприяв організації мережі кафедр педагогічної майстерності в усіх педагогічних інститутах України і всього колишнього Радянського Союзу. Цей досвід став добре відомим в Японії, Китаї, Німеччині, Франції, Польщі, Чехії, Болгарії та інших країнах. Цілком природно, що молодого енергійного ректора-новатора призначили Міністром освіти України. Другий київський період життя й діяльності Івана Андрійовича виявився далеко непростим, але надзвичайно плідним і корисним. Тут він став широко відомим вченим, знаним і шанованим у педагогічному просторі, академіком Національної академії педагогічних наук, директором Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України, головою спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій у галузі педагогіки і психології.

Але не тільки звання і посади, а передусім його плідні ідеї й численні наукові праці згадуються, коли йдеться про І. А. Зязюна. Він є автором понад 350 ґрунтовних наукових праць, серед яких оригінальні підручники, навчальні та навчально-методичні посібники, монографії. Вони присвячені проблемам педагогічної майстерності, неперервної професійної освіти, етики та естетики, теорії української та зарубіжної культури. Самі тільки назви праць академіка вже говорять про його неповторну особистість вченого і педагога: «Основи педагогического мастерства»; «Педагогічна майстерність»; «Краса педагогічної дії»; «Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи»; «Педагогіка добра» тощо.

Інший видатний український вчений, академік НАН та НАПН України, президент НАПН

України В. Г. Кремень свого часу з теплотою писав про Івана Андрійовича, що «яскрава науково-педагогічна діяльність поставила його в ряд найпомітніших постатей сучасної української педагогіки. Величезний життєвий досвід, потужний інтелектуальний та творчий потенціал, виняткова цілеспрямованість та ентузіазм протягом багатьох років допомагають йому згуртовувати і вести за собою педагогів і науковців, сповнених прагнення до розвитку й удосконалення освітянської справи в нашій державі». Складно щось додати до цієї вичерпної характеристики особистості І. А. Зязюна, його місця і ролі у вітчизняній педагогічній науці і практиці. Тож не випадково у 1998 році Американським біографічним інститутом він був визнаний «Людиною року».

Саме на засіданні спеціалізованої вченої ради під головуванням Івана Андрійовича захищав свого часу докторську дисертацію завідувач кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами нашого університету, професор О. Г. Романовський. Показово, що по закінченні її обговорення Іван Андрійович, підсумовуючи виступи, сказав: «Я голосуватиму за і закликаю це зробити членів ради». Тим самим він благословив на плідну наукову діяльність Олександра Георгійовича і підтримав формування його наукової школи, присвяченої проблемам еліти і лідерства. Він же свого часу рекомендував загальним зборам НАПН України обрати О. Г. Романовського членом-кореспондентом академії. Вчений високо цінував і колишнього ректора нашого університету Леоніда Леонідовича Товажнянського. Можна сказати, що між ними склалися теплі дружні відносини.

Разом з тим, Іван Андрійович надзвичайно вимогливо ставився до процесу підготовки педагогів як людей, від компетентності й відповідальності яких не просто істотною мірою залежать майбутнє країни і стан суспільства та соціокультурного простору, а й впровадження гуманістичних життєвих цінностей, характер міжособистісних взаємовідносин. Адже саме Вчитель, на глибоке переконання І. А. Зязюна, є провідником переможної сили Добра і Любові, Істини і Краси.

Добре відомо, що талановита людина є талановитою в усьому. Постать Івана Андрійовича може слугувати яскравим підтвердження цієї тези. При всій своїй завантаженості науковою, педагогічною й організаторською роботою, при всьому своєму високому науковому авторитеті він не цурався доброї компанії, любив поговорити на різні теми. Сам був дотепною людиною, любив як влучно пожартувати, так і вислухати оригінальну думку чи вислів. Всі, кому пощастило близько знати Івана Андрійовича, з теплотою згадують його прекрасний голос і численні українські пісні, які він з великим задоволенням виконував. Любив і хорові співи увечері на березі моря.

Безсумнівною заслугою академіка І. А. Зязюна слід вважати й те, що він не тільки залучив до плідної співпраці з науковцями нашого університету кращих представників вітчизняної психолого-педагогічної думки, але увів до їхнього кола Олександра Георгійовича та представників його школи. Як прийнято говорити, з його легкої руки ця школа посіла сьогодні потужні позиції не тільки в Україні, а й далеко за її межами.

Олександр Романовський, завідувач кафедри ППУСС ім. академіка І. А. Зязюна, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України;

Олександр Пономарьов, професор кафедри